

DORPSVERPLAATSING IN DE KEMPEN

Ongeveer een kwartier gaans westelijk van het dorp Knegsel vindt men midden tussen de bossen de fundamenten van een oude kerk, die ongeveer twintig jaar geleden werd opgegraven.

Nog zeer veel oude kerken en torens in de Kempen staan aan de rand van het dorp met als achtergrond de kerkkokers, waarvan de lang gerekte smalle percelen niet door heggen of sloten zijn gescheiden. Bij die oude kerk van Knegsel kan men echter niet meer spreken van de rand van het dorp, want in verre omtrek is daar geen huis te onderscheiden.

Wel vond A. Kakebeeke uit Eindhoven hier op sommige plaatsen een overvloed van scherven, die er op wezen dat de omgeving van deze kerk ooit bewoond is geweest en zelfs zeer vroeg in de middeleeuwen, zoals het gevonden materiaal bewees ¹⁾. Het bleef echter een probleem, waarom het dorp Knegsel thans ruim een kilometer meer Oostelijk is gelegen, terwijl van de oude nederzetting slechts scherven en stukken steen in de akkers en bossen zijn overgebleven. De oplossing hiervan bracht F. Smulders, die in het Schepenprotocol van Oerle de volgende text vond:

„(13-12-1688) Knechsel door de afbranding door de fransen totaliter geruineert, soodanigh dat alde beste ende meeste ingeseten sijn verschoven op ander dorpen, d'een hier bij sijn vrinden, d'ander daer bij goede herten sijn ingenomen, d'een in hollant ende ander landen sijn gaen bedelen, d'ander buytens ende binnenlants gaen arbeyden sulcx dat het dorp van Knechsel is berooft van haer meeste en beste inwoonders ende van al haer vee, brouwerijen ende mouterijen. De paerden sijn alle door de fransen weggenomen. De molder van Oerle is 2/3 van sijn gemael quijt daerdoor” ²⁾

De reden waarom van het oude Knegsel thans niets meer te zien is, staat hier duidelijk omschreven en het schijnt dat we de woorden „totaliter geruineert” wel zeer letterlijk moeten opvatten. Hoe groot Knegsel vóór die tijd is geweest, wordt niet uitdrukkelijk vermeld, al moet er wel een zekere welstand zijn geweest, want het bezit van paarden wijst daar reeds op. Ook wordt gesproken van brouwerijen en mouterijen; die zijn er dus meer dan één geweest, al moet men die brouwerijen zich dan ook als bescheiden voorstellen, want practisch elk dorp bezat toen een, of meer brouwers. Vooral echter de laatste zin, dat de „molder” van Oerle 2/3 van zijn gemaal hierdoor kwijt was, wijst er op, dat uit Knegsel zeer veel graan werd gebracht om daar gemalen te worden.

Het oude Knegsel werd zo grondig verwoest, dat er thans geen enkel huis meer van over is, maar toch tonen de wegen op de stafkaart nog duidelijk aan, waar de oude dorpskern heeft gelegen. Ook de wallen en perceelscheidingen in de bossen wijzen er nog op, dat zich hier vroeger akkerland bevond rondom een wooncentrum.

Ook op luchtfoto's kan men het oude Knegsel terug vinden. Speciaal is dit het geval bij de oude wegen in de hei tussen Knegsel en Hoogeloon. Langs het urnenveld, dat vorige maand hier werd opgegraven, is op een

1) O.a. scherven van Deverel-urnen, frankisch (?) en Pingsdorfer-aardewerk.

2) Rijksarchief Den Bosch. Oerle R. 293 (Testamenten, Delingen enz. 1685—1695) fol. 128.

luchtfoto nog duidelijk het spoor van een vervallen weg als een iets lichtere streep te onderscheiden. Vanaf Broekeneind loopt deze weg, dwars door de hei, recht naar het in 1688 verwoeste kerkje van Knegsel. Aan de rand van de heide verdwijnt deze weg in de latere ontginningen. Meer links loopt nu een nieuwe „dijk” van Broekeneind naar het tegenwoordige Knegsel.

Een analoog geval als dat van Knegsel heeft zich waarschijnlijk te Oostelbeers en te Wintelre voorgedaan. Tussen Oostelbeers en Middelbeers, midden in de akkers en bossen staat namelijk nog een oude eenzame toren, met de gedeeltelijk overgroeide fundamenten van een kerk. Hoewel geen uitzonderlijk geval, moet van deze toren toch vermeld worden, dat de steunberen niet aan de buitenzijde, maar als hoekversterking in de toren zijn gebouwd.

Tussen Wintelre en Oerle ligt eveneens een oud kerkhof in een centrum van landwegen. Het is zeer waarschijnlijk dat ook dit een oude dorpskern is geweest. Wellicht kan archiefonderzoek ons ook hierover nader inlichten.

G. BEEIX